

REGLEMENTAREA EFICIENTĂ A MEDIULUI ONLINE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: LECȚII ÎNVĂȚATE ȘI CELE MAI BUNE PRACTICI ALE ALTOR ȚĂRI

Alexei Marciuc

Introducere

În Republica Moldova, ca și în multe alte țări, se fac eforturi continue de a identifica o formă echilibrată de reglementare a mediului online. În prezent se atestă câteva tendințe contradictorii de reglementare a acestuia, precum și lipsa unei politici unitare de stat în acest domeniu. Preocupate de riscurile de securitate, autoritățile din Republica Moldova încearcă tot mai mult să extindă controlul statului asupra spațiului online și să-și sporească influența asupra internetului, punând în pericol libertatea de exprimare și dreptul la viața privată.¹ Implementarea legislației menite să protejeze drepturile și viața privată a cetățenilor, precum și activitatea mass-media, este în mare parte ineficientă, iar mecanismele de control și echilibru care au scopul de a împiedica autoritățile să adopte un control mai agresiv asupra conținutului online sunt puține.

Așadar, este extrem de important ca Republica Moldova să creeze un mediu legislativ favorabil pentru spațiul online și să elaboreze cadrul legislativ necesar în conformitate cu recomandările, experiența și cele mai bune practici internaționale, asigurând, în același timp, un echilibru între aspectele de securitate și libertățile civile. Autorii acestui document analizează tendințele de reglementare a mediului online în Republica Moldova din perspectiva respectării normelor internaționale în domeniul libertății de exprimare, de recepționare și transmitere a informației și restricțiile privind accesul la conținutul online și îndeamnă la elaborarea și aplicarea unor principii, norme și proceduri decizionale comune pentru mediul online bazate pe o abordare multilaterală și care țin cont de dimensiunea economică, politică și socio-culturală.

Orientări internaționale în domeniul reglementării mediului online

Republica Moldova este membru cu drepturi depline al comunității internaționale, precum și membru al Națiunilor

Unite,² Consiliului Europei (CE),³ Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa,⁴ și semnatară a Acordului de Asociere cu UE.⁵ Astfel, Republica Moldova are obligația să respecte standardele organizațiilor internaționale și organismelor de reglementare în domeniul reglementării

spațiului online. În conformitate cu Foaița de parcurs pentru cooperarea digitală a Secretarului General al ONU, „internetul trebuie să ofere un spațiu sigur pentru schimbul de informații, educație, exprimare, mobilizare și participare ... Statele membre ... trebuie să pledeze pentru cadre de guvernare a conținutului transparente și responsabile care să protejeze libertatea de exprimare, să evite încurajarea practicilor de moderare excesiv de restrictive și să protejeze cele mai vulnerabile categorii.”⁶

La nivel de UE există mai multe documente relevante, inclusiv Orientările UE în domeniul drepturilor omului privind libertatea de exprimare online și offline.⁷ Declarația CE privind libertatea comunicării pe internet⁸ proclamă principiile fundamentale pentru protecția libertății în mediul online, subliniind că internetul nu ar trebui să fie supus unor restricții mai stricte decât cele aplicabile mass-media convenționale și că orice cenzură în spațiul online poate fi doar voluntară.

CE, de asemenea, a elaborat un șir de principii directoare privind respectarea libertăților fundamentale și drepturilor umane, standardelor democratice și supremației legii.⁹ CE face apel la autoritățile țărilor să promoveze și să protejeze libera circulație a informației pe internet, să se asigure că blocarea conținutului nu vine în contradicție cu drepturile omului, să evite reguli excesiv de stricte în privința internetului și să colaboreze la elaborarea unei strategii comune de filtrare a conținutului pe internet.

Transparența, previzibilitatea și răspunderea în fața publicului sunt principiile care trebuie să ghideze procesul de stabilire a interdicțiilor și restricțiilor pentru accesul la informație în mediul online. De asemenea, organismele de reglementare încurajează autoritățile să aprecieze în mod discret „crima” și „pedeapsa” și să acorde preferință măsurilor de control care sunt mai puțin destructive în eforturile de combatere a conținutului sau activităților ilegale pe internet. Orice restricții sau interdicții trebuie introduse după consultări publice. La nivel internațional este recunoscut faptul că politicile naționale, activitățile comerciale și tehnologiile care interferează cu traficul pe internet sau restricționează conținutul duc la introducerea unor reguli și interdicții neconsecvente și contradictorii. Măsurile adoptate sau promovate de state, așadar, necesită revizuire periodică în vederea determinării eficacității practice, relevanței și proporționalității acestora. Autoreglementarea este idealul care trebuie încurajat de autorități.

CE constată că „prevederile Convenției europene a drepturilor omului (CEDO) în domeniul drepturilor și libertăților¹⁰ și Articolul 19 al Convenției internaționale cu privire la drepturile civile și politice¹¹ sunt aplicabile în mod egal pentru spațiul online și cel offline”.¹² Așadar, statele membre ale CE au obligații negative și pozitive de a respecta, proteja și promova drepturile omului și libertățile fundamentale pe internet. Orice decizie la nivel național sau acțiune de reglementare care

limitează drepturile omului și drepturile fundamentale pe internet trebuie să fie fundamentate juridic și în conformitate cu obligațiile internaționale. Statele democratice trebuie să respecte pe deplin principiile de proporționalitate și să garanteze accesul la căi de atac și de apel și dreptul de a fi audiat, asigurând garanțiile unui proces corespunzător.

Chiar și în situații de urgență, precum pandemia COVID-19, măsurile de combatere a dezinformării nu pot justifica restricțiile impuse asupra libertății de exprimare a cetățenilor și accesului la informație sau obstrucționa activitatea legitimă a mass-media.¹³ Astfel de măsuri trebuie să fie necesare, proporționale și monitorizate permanent de către organele parlamentare și instituțiile naționale din domeniul drepturilor omului.

Abordări emergente pentru o reglementare online eficientă

În timp ce cadrul de reglementare internațional oferă îndrumări clare pentru elaborarea politicilor în domeniul presei online, transpunerea standardelor internaționale în legislația națională a statelor nu este întotdeauna un proces simplu. Diseminarea informației deseori este blocată de factori politici, economici, tehnologici și uneori chiar culturali. Acest lucru a fost și mai evident în timpul pandemiei, perioadă în care s-a înregistrat înrăutățirea situației libertății pe internet în toată lumea dat fiind faptul că statele s-au confruntat cu amenințări noi și serioase la integritatea mediului informațional online.¹⁴ Conform Indicelui Libertății Presei¹⁵ accesul cetățenilor la informație „s-a redus brusc”, iar mass-media s-a confruntat cu obstacole din ce în ce mai mari în activitatea sa.

Deficiențele cadrelor legislative naționale și lipsa mecanismelor universale de punere în aplicare a legislației la nivel internațional arată că ceea ce este ilegal într-o țară, poate fi considerat perfect legal în altă țară. De exemplu, în ceea ce privește pornografia infantilă și crimele împotriva minorilor există în general o poziție unanimă. În același timp, când vine vorba despre xenofobie, legislația diferă de la o țară la alta. Unele țări, cum este Germania, aplică sancțiuni foarte stricte pentru conținutul care promovează intoleranța rasială. În alte țări, același conținut este considerat legal.

În pofida acestor discrepanțe, Europa a dezvoltat un mecanism extins de reglementare online, care este în evoluție și care transmite lecții importante pentru Republica Moldova. Deși nu întotdeauna reușesc, multe țări încearcă să mențină un echilibru între garantarea drepturilor și libertăților și protejarea securității naționale. Unele țări consideră că reglementarea echilibrată a internetului este posibilă doar atunci când există o cooperare între diferite autorități ale statului, sectorul privat, societatea civilă, mass-media și utilizatorii finali, în special când este vorba de reglementarea

conținutului dăunător sau incitant la ură care pune în pericol securitatea națională.

În același timp, recent au intrat în vigoare legi mai stricte privind controlul informațiilor online cu scopul de a combate activitatea teroristă și conținutul radicalist sau incitant la ură. Organele naționale de reglementare le solicită companiilor private să automatizeze procesul de identificare a conținutului ilegal și să-l blocheze sau să-l elimine prompt, precum și să ofere acces la traficul criptat. De exemplu, în aprilie 2021, Parlamentul european a adoptat o lege¹⁶ care obligă operatorii de internet să elimine sau să dezactiveze accesul la conținutul marcat drept „terorist” în decurs de o oră de la notificarea autorităților naționale.¹⁷ Trebuie de remarcat că legea exclude expres eliminarea informațiilor care fac parte din material cu caracter educațional, artistic, jurnalistic sau academic. De asemenea, documentul nu include nici o obligație pentru operatorii de internet să monitorizeze sau să filtreze conținutul lor, după cum au insistat promotorii unor măsuri mai stricte. În noiembrie 2020, de exemplu, miniștrii de interne din țările UE au emis o declarație comună¹⁸ prin care solicită ca furnizorii de servicii de internet să monitorizeze conținutul de sine stătător și să elimine mesajele teroriste și alte mesaje radicaliste imediat ce le identifică.

Un alt act legislativ care ar putea fi constructiv în contextul Republicii Moldova este Actul legislativ privind serviciile digitale,¹⁹ care are scopul de a responsabiliza operatorii de internet în ceea ce privește distribuția conținutului ilegal pe internet. Pentru aceasta este necesară reforma domeniului de reglementare a platformelor online și introducerea unor reguli unificate în interiorul UE. Actul, care este în proces de finalizare, va crea instrumente mai eficiente de control public, deoarece în prezent nu există un reglementator special al platformelor care să supravegheze procesul de moderare a conținutului sau transparența publicității. Prin legea sus-menționată, autoritățile UE încearcă să transparentizeze activitatea operatorilor de internet și rețelelor de socializare pentru a preveni răspândirea propagandei politice, incitarea la ură și știrile false.

Provocările și tendințele legislative la nivel național

În Republica Moldova libertatea de exprimare, în special în spațiul online, se află într-un moment critic.²⁰ Potrivit Oficiului Avocatului Poporului, în perioada pandemiei în anul 2020 s-a înregistrat o „înrăutățire continuă” a situației în domeniul libertății de exprimare, inclusiv lipsa „progresului” în ceea ce privește dreptul de acces la informație.²¹ Această tendință a fost evidentă în martie-iunie 2020²² și martie-aprilie 2021²³, când Parlamentul a declarat stare de urgență din cauza pandemiei de coronavirus. Serviciul de Informații și Securitate

(SIS) a blocat în mod unilateral zeci de site-uri noi invocând diseminarea de către acestea a știrilor false despre pandemia de COVID-19.^{24,25} Prin aceste măsuri, autoritățile Republicii Moldova au încălcat dreptul internațional la libera exprimare și dreptul de a „căuta, primi și transmite informații și idei”.²⁶

În rezultatul expertizei și analizei statistice a activității legislative din ultimii ani s-a constatat că Republica Moldova a adoptat o abordare strictă în procesul de elaborare a cadrului normativ de reglementare a spațiului online, pe alocuri fără a ține cont de experiența și recomandările internaționale în domeniu. Proiectele de legi înaintate conțineau formulări extrem de generale și nu prevedeau criterii clare pentru interferența în drepturi și libertăți, crescând astfel riscul de interpretare greșită și abuz al legislației. Mai mult decât atât, procesul de elaborare a cadrului normativ pe aceste subiecte nu întotdeauna a fost transparent pentru public. De exemplu, un proiect înaintat de Ministerul Justiției în iulie 2020 care are scopul de contracarare a fenomenului răspândirii informațiilor false care afectează securitatea națională²⁷ până la momentul actual nu a fost supus consultărilor publice. De asemenea, societatea este în așteptarea proiectului Codului digital,²⁸ care promite să sistematizeze și să unifice reglementările în domeniul tehnologiei informației și să elimine un șir de probleme ce țin de securitatea informațională.

În perioada anilor 2014–2018, instituțiile de aplicare a legii au sprijinit două inițiative legislative controversate cunoscute drept „Mandatul de securitate” și „Big Brother”, care urmau să introducă proceduri speciale de investigare în spațiul informațional și atribuții extinse pentru SIS. Legiitorii au propus această agendă legislativă pentru a modifica legislația națională în domeniul securității informaționale și pentru a combate crimele cibernetice și crimele împotriva copiilor pe internet. În timp ce autorii proiectului invocau că scopul acestuia este de a aduce legislația națională în conformitate cu cea europeană, în realitate modificările propuse, de fapt, urmau să introducă un control excesiv al statului în spațiul online și nu țineau cont de practicile altor țări cu experiență în domeniu.²⁹

Organizațiile societății civile din Republica Moldova în mod repetat și-au exprimat îngrijorarea privind consecințele negative pe care această inițiativă legislativă le poate avea.³⁰ În opinia lor, inițiativa prevede foarte multe drepturi pentru instituțiile de aplicare a legii fără a garanta respectarea cuvenită a principiului vieții private și libertății de exprimare. Mai mult decât atât, autorii proiectului transferă povara de implementare a legislației în totalitate pe seama prestatorilor de servicii fără vreo analiză preliminară a costurilor și eficacității acestor măsuri, implementarea cărora ar putea duce la creșterea substanțială a costului de accesare a serviciilor de internet. Organizațiile societății civile recunosc importanța eforturilor de combatere a abuzului sexual asupra

copiilor și a terorismului și nu contestă necesitatea de îmbunătățire a cadrului legislativ în aceste domenii, dar atrag atenția că proiectul depășește cu mult obiectivele urmărite și lasă loc pentru abuz.

De asemenea, experții din societatea civilă au recomandat guvernării să respingă articolele care prevedeau măsuri de supraveghere în masa, să efectueze o analiză detaliată a legislației care limitează și mai mult drepturile fundamentale și să renunțe la obligația de a bloca accesul utilizatorilor la paginile web. Blocarea paginilor web de către furnizorii de servicii de internet reprezintă interferență și, creând un filtru adițional de cenzură, încalcă libertatea de exprimare și dreptul la viața privată.³¹

În acest context, Legea Germaniei privind îmbunătățirea aplicării legii în rețelele sociale (NetzDG)³² și o lege similară din Turcia poate servi drept avertisment pentru Republica Moldova. Adoptată în ianuarie 2018, NetzDG face referință la unele secțiuni din Codul penal German,³³ care definește detaliat discursul online ilegal obligând platformele mari de rețele să elimine „conținutul ilegal”. Apărătorii drepturilor omului susțin că legea, în esență, transferă sarcina de cenzurare pe seama administratorilor social media și creează un precedent periculos pentru alte state care încearcă să limiteze libertatea de exprimare online. O lege similară a fost adoptată în Turcia în 2020 pentru a intensifica controlul asupra rețelelor de socializare. Aceste evoluții au fost asociate de organizațiile din domeniul drepturilor omului cu „un cui în sicriul libertății de exprimare în spațiul online” din Turcia și „apropierea de autoritarismul cibernetic”.³⁴

Experți naționali și internaționali au îndemnat legiuitorii din Republica Moldova să nu se grăbească în realizarea acestei reforme complexe.³⁵ Pentru a asigura conformarea cu standardele europene, autoritățile din Republica Moldova ar trebui să asigure conformarea deplină cu convențiile internaționale, să revizuiască și să îmbunătățească cadrul normativ care prevede blocarea accesului la internet în conformitate cu garanțiile drepturilor fundamentale consfințite în CEDO și jurisprudența și standardele din domeniu și să aducă claritate în terminologia juridică pentru a reduce confuzia în interpretarea și aplicarea legislației.³⁶

După ce au fost criticate dur de societatea civilă, mass-media și furnizorii de servicii de comunicații electronice, proiectele de legi sus-menționate nu au ajuns să fie supuse votului final în Parlament. Totuși, reglementarea spațiului online în Republica Moldova continuă să fie o necesitate din ce în ce mai mare, iar în noiembrie 2020 SIS și-a anunțat intenția de a revizui inițiativa legislativă pe fondul creșterii numărului de cazuri de răspândire a știrilor false în perioada pandemiei COVID-19.³⁷

Recomandări pentru autorități, societatea civilă și comunitatea online

Modificarea cadrului legislativ al Republicii Moldova pentru a stabili o legătură clară între documentele de politici și conceptuale și realitățile actuale, pentru a dezvolta o terminologie clară în baza experienței internaționale și pentru a putea răspunde noilor provocări care apar în spațiul digital este o necesitate. Modificarea trebuie să fie precedată de o analiză minuțioasă și comprehensivă a necesității **reformelor legislative care vin în sprijinul drepturilor fundamentale**, în special libertatea de exprimare, dreptul de a primi și de a transmite informația și dreptul la viața privată.

Procesul de elaborare și aplicare a politicilor naționale și a procedurilor decizionale care reglementează mediul online trebuie să se bazeze pe o **abordare multilaterală, transparentă și incluzivă**, care va ține cont de **aspectele economice, politice și socio-culturale**. Pentru început se recomandă crearea unui grup de lucru multilateral care se va ocupa de aceste aspecte. Pentru a asigura reprezentativitatea grupului de lucru, acesta trebuie să fie format din experți din societatea civilă, organizații internaționale, mediul academic cu competențe și cunoștințe în domeniul reglementării libertății de exprimare, precum și reprezentanți ai sectorului privat (furnizori de servicii și companii din domeniul IT și al comunicațiilor electronice) și ai autorităților competente, inclusiv SIS, Ministerul Afacerilor Interne și Procuratura Generală.

Pentru o reglementare eficientă a mediului online, la elaborarea cadrului legislativ autoritățile din Republica Moldova trebuie să se ghideze de interesele legitime ale societății în ceea ce privește schimbul de informații, pluralismul de opinii și mass-media, dreptul la libera exprimare și libertatea informației în era digitală. **Restricțiile și regulile excesive privind blocarea și filtrarea conținutului trebuie evitate**. La fel, este necesar de **asigurat claritatea și consecvența conceptelor și procedurilor introduse de legislația viitoare**, pentru a evita interpretările și practicile arbitrare și abuzive. Organismele de reglementare, la rândul lor, trebuie să elaboreze norme de comportament pe internet în colaborare cu alți factori interesați. Toate acestea vor asigura protecția copiilor, a vieții private și familiei și a datelor personale în lupta împotriva infracțiunilor cibernete și dezinformării, fără a încălca dreptul la libera exprimare sau a dreptului de a primi și transmite informația.

Oricare restricții sau interdicții, în special pentru discursul public și accesul la informație, trebuie introduse doar după desfășurarea consultărilor publice și trebuie să se bazeze pe **principiul transparenței, previzibilității și răspunderii publice** și să fie în concordanță cu documentele juridice internaționale din domeniu, inclusiv CEDO, ceea ce va permite evitarea încălcării masive a drepturilor care, în caz contrar,

va duce la procese împotriva Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Mecanismele de reglementare a conținutului online trebuie să prevadă **proceduri transparente și garanții adecvate**, inclusiv informarea publică despre restricția care urmează a fi introdusă și motivele care stau la baza introducerii acesteia și despre posibilitatea de a contesta în instanță oricare decizie relevantă pentru a obține despăgubiri judiciare. Limitarea accesului la informația considerată „falsă” sau „că nu este credibilă” în baza unei decizii a unei autorități fără a asigura un echilibru între libertatea de exprimare, libertatea informației și alte drepturi într-un proces judiciar deschis și independent privează sfera informațională de pluralismul de opinii. Platforme precum NewsGuard,³⁸ care face evaluarea a mii de pagini web în baza unui șir de criterii, inclusiv transparența finanțării, integritatea jurnalistică și realizările editoriale, pot juca un rol semnificativ în acest proces.

Proiectele de legi în domeniul reglementării mediului online ar trebui să fie însoțite de **o analiză preliminară a costurilor și efectelor economice** a implementării lor pentru a evita creșterea semnificativă a costului de acces la serviciile de comunicații electronice din cauza apariției unor costuri

adiționale în rezultatul implementării noilor reglementări. De asemenea, trebuie să existe o **perioadă de tranziție** suficientă de la adoptarea și publicarea oficială a legilor și intrarea lor în vigoare, pentru ca toți factorii implicați în implementarea acestora să reușească să se pregătească.

În final, autoritățile din Republica Moldova trebuie să realizeze **programe de alfabetizare media și digitală**, pentru a învăța utilizatorii să ia decizii informate și să respecte drepturile și libertățile celor din jur. De asemenea, este necesară promovarea accesului la conținutul educațional, cultural, științific, media și de altă natură și a utilizării acestuia. Programele trebuie implementate atât de societatea civilă și mass-media, cât și de autorități la nivel național și local. În acest sens, Republica Moldova ar putea urma exemplul programului Europa digitală pentru anii 2021–2027³⁹ aprobat de Consiliul UE, care vine să completeze alte programe în domeniul transformării digitale, precum Horizon Europe și Decada digitală europeană 2030. Managerii de program realizează programe educaționale ce conțin cursuri pe termen lung și scurt și stagii la locul de muncă, care contribuie la alfabetizarea digitală a cetățenilor și îi ajută să ia decizii informate și să respecte drepturile și libertățile celor din jur.

Referințe

- 1 Draft laws on Internet Regulation in Moldova: Opinions of the Experts and Specialists. [Proiectele de legi în domeniul spațiului online în Moldova: opinii ale experților și specialiștilor], Internet Freedom Platform, 9 august 2017, <https://internetfreedom.blog/2017/08/09/draft-laws-on-internet-regulation-in-moldova-opinions-of-the-experts-and-specialists/>
- 2 Republica Moldova și ONU, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, <https://mfa.gov.md/ro/content/republica-moldova-si-onu>
- 3 Republica Moldova și Consiliul Europei, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, <https://mfa.gov.md/ro/content/informatii-despre-consiliul-europei>
- 4 Republica Moldova și OSCE, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova, <https://mfa.gov.md/ro/content/misiunea-osce-republica-moldova>
- 5 Full entry into force of the Association Agreement between the European Union and the Republic of Moldova [Intrarea completă în vigoare a Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova], Bruxelles, 8 iulie 2016, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5410/MoldovaEU%20Association%20Agreement
- 6 Road map for digital cooperation: implementation of the recommendations of the High-level Panel on Digital Cooperation, Report of the UN Secretary-General [Foaia de parcurs pentru cooperarea digitală: implementarea recomandărilor Comisiei la nivel înalt pentru cooperare digitală, Raportul Secretarului General al ONU], 29 mai 2020, <https://www.un.org/en/content/digital-cooperation-roadmap/>
- 7 Orientările UE în domeniul drepturilor omului privind libertatea de exprimare online și offline, Consiliul Uniunii Europene, 12 mai 2014, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9647-2014-INIT/ro/pdf>
- 8 Declarația privind libertatea comunicării pe internet adoptată de Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei, 28 mai 2003, <https://www.legi-internet.ro/legislatie-itc/conventii-internationale/declaratie-privind-libertatea-comunicarii-pe-internet-consiliul-europei.html>
- 9 Recommendation CM/Rec(2015)6 of the Committee of Ministers to member states on the free, transboundary flow of information on the Internet [Recomandarea CM/REC(2015)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la fluxul liber și transfrontalier a informației pe internet], Consiliul Europei, adoptată pe 1 aprilie 2015, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3f20
- 10 Convenția europeană a drepturilor omului, https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf
- 11 Convenția internațională cu privire la drepturile civile și politice, http://www.opunitatiegale.ro/pdf_files/Coventia%20internacionala%20drepturi%20civile%20si%20politice.pdf
- 12 Recommendation CM/Rec(2015)6 of the Committee of Ministers to member States on the free, transboundary flow of information on the Internet [Recomandarea CM/REC(2015)6 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la fluxul liber și transfrontalier a informației pe internet], Consiliul Europei, adoptată pe 1 aprilie 2015, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c3f20
- 13 Declarația Comisarului pentru drepturile omului al Consiliului Europei, Dunja Mijatović. Press freedom must not be undermined by measures to counter disinformation about COVID-19 [Libertatea presei nu trebuie compromisă dacă măsurile de combatere a dezinformării despre COVID-19], 3 aprilie 2020, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/press-freedom-must-not-be-undermined-by-measures-to-counter-disinformation-about-covid-19>
- 14 The Pandemic's Digital Shadow, Freedom on the Net 2020, Freedom House, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2020/pandemics-digital-shadow>
- 15 Indicele Libertății Presei 2021: Jurnalismul, „principalul vaccin împotriva dezinformării”, blocat în peste 130 de țări, <http://mediacritica.md/ro/indicele-libertatii-presei-2021-jurnalismul-principalul-vaccin-impotriva-dezinformarii-blocat-in- peste-130-de-tari/>
- 16 New rules adopted for quick and smooth removal of terrorist content online [Au fost adoptate noi reguli pentru eliminarea rapidă a conținutului cu caracter terorist online], Parlamentul European, comunicat de presă, 28 aprilie 2021, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210422IPR02621/new-rulesadopted-for-quick-and-smooth-removal-of-terrorist-content-online>
- 17 *Legea va intra în vigoare în termen de 12 luni de la publicarea textului în monitorul oficial al UE. Ulterior aceasta urmează a fi adoptată la nivel național de toate statele membre.*
- 18 Declarație comună a miniștrilor afacerilor interne din UE cu privire la recente atacuri teroriste din Europa, Consiliul Uniunii Europene, comunicat de presă, 13 noiembrie 2020, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2020/11/13/joint-statement-by-the-eu-home-affairs-ministers-on-the-recent-terrorist-attacks-in-europe/>
- 19 Pachetul legislativ în domeniul serviciilor digitale. Comisia Europeană, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>
- 20 Victoria Roșă, Libertatea de exprimare și impasul geopolitic: apărarea spațiilor digitale ale Republicii Moldova, ianuarie 2020, https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/1-Freedom_of_Expression_Geopolitical_Stalemate_FINAL_ROMANIAN.pdf
- 21 Raport privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în 2020, Oficiul Avocatului Poporului, aprilie 2021, <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-FINAL-RED.pdf>
- 22 Hotărârea Parlamentului nr. 55 din 17 martie 2020, privind declararea stării de urgență, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120817&lang=ro
- 23 Hotărârea Parlamentului nr. 49 din 31 martie 2021 privind declararea stării de urgență, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125901&lang=ro
- 24 SIS a dispus blocarea a 52 de site-uri anonime care ar distribui știri false despre Covid-19, Media Azi, 20 martie 2020, <http://media-azi.md/ro/stiri/doc-sis-dispus-blocarea-52-de-site-uri-anonime-care-ar-distribui-%C8%99tiri-false-despre-covid-19>
- 25 SIS va vâna din nou portalurile ce distribuie falsuri despre Covid-19, Media Azi, 2 aprilie 2021, <http://media-azi.md/ro/stiri/sis-va-v%C3%A2na-din-nou-portalurile-ce-distribuie-falsuri-despre-covid-19-unele-site-uri-ce-urmas>

- 26 Tatiana Puiu, Combaterea știrilor false de către stat, între cenzură și respectarea drepturilor omului, Media Azi, 20 martie 2020, <http://media-azi.md/ro/stiri/combaterarea-%C8%99tirilor-false-de-c%C4%83tre-stat-%C3%AEntre-cenzur%C4%83-%C8%99i-respectarea-drepturilor-omului>
- 27 Anunț privind inițierea elaborării proiectului de lege pentru modificarea unor acte normative (privind răspândirea informațiilor false ce afectează securitatea națională). Ministerul Justiției al Republicii Moldova, 11 iulie 2020, <http://justice.gov.md/libview.php?l=ro&idc=184&id=4964>
- 28 Cadrul normativ în domeniul tehnologiei informației se actualizează continuu. Agenția de Guvernare Electronică, 26 noiembrie 2020, <https://www.egov.md/ro/communication/news/cadrul-normativ-domeniul-tehnologiei-informatiei-se-actualizeaza-continuu>
- 29 Alexei Marciuc: Moldova trebuie să-și revizuiască cadrul pentru blocarea accesului la Internet. Digital Report, 29 decembrie 2017, <https://digital.report/v-moldove-dolzhnyi-peresmotret-ramki-blokirovki-dostupa-v-internet/>
- 30 Raport al Platformei Societății Civile UE-RM privind statul de drept și buna guvernare în Republica Moldova, raportor Ion Guzun, Bruxelles, 10 mai 2016, https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/report_ion-guzun_rom.pdf
- 31 Opinie cu privire la proiectul de lege nr. 161 pentru modificarea și completarea unor acte legislative (legea „Big Brother”), Bogdan Manolea în colaborare cu Centrul de Resurse Juridice, 23 noiembrie 2016, <http://crjm.org/wp-content/uploads/2016/12/2016-11-Op-Big-Brother-CRJM-Manolea-Eng-fin.pdf>
- 32 Bundestagul german, Legea privind îmbunătățirea aplicării legii în rețelele sociale. Legea a intrat în vigoare pe 1 octombrie 2017. Perioada de tranziție în care companiile urmau să se conformeze cu cerințele legii a expirat pe 1 ianuarie 2018, <https://dipbt.bundestag.de/extrakt/ba/WP18/815/81582.html>
- 33 Bundestagul german, Codul penal al Germaniei, https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/
- 34 Turkey's social media law: A cautionary tale. [Legea Turciei cu privire la social media: un avertisment] Politico, 29 martie 2021, <https://www.politico.eu/article/turkeys-social-media-law-a-cautionary-tale/>
- 35 Experts urge Moldovan authorities not to hurry with the adoption of the Big Brother Law [Experții îndeamnă autoritățile moldovenești să nu se grăbească cu adoptarea Legii Big Brother], Digital Report, 26 septembrie 2017, <https://digital.report/ekspertyi-prizyvayut-moldavskie-vlasti-ne-speshit-s-prinyatiem-zakona-big-brother/>
- 36 Avizul comun al Comisiei de la Veneția și Directoratul General pentru drepturile omului și statul de drept al Consiliului Europei pe marginea proiectului de lege nr. 161 pentru modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul criminalității cibernetice, adoptat de Comisia de la Veneția la a 109-a sesiune plenară (Veneția, 9-10 decembrie 2016), [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)039-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)039-e)
- 37 Mandatul de securitate: probleme actuale de interpretare, legislație și practică, Serviciul de Informații și Securitate, 9 noiembrie 2020, <https://www.sis.md/ro/content/conferin%C8%9Ba-%C8%99tiin%C8%9Bifico-practic%C4%83-na%C5%A3ional%C4%83-%E2%80%99Emandatul-de-securitate-probleme-actuale-de>
- 38 Instrumentul de evaluare a credibilității pe Internet. NewsGuard. <https://www.newsguardtech.com/>
- 39 Programul Europa digitală, https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_ro

Alexei Marciuc

Alexei Marciuc este jurist și cercetător cu experiență bogată în aspecte ce leagă domeniul dreptului, mass-mediei și tehnologiei. A fost implicat activ în inițiative regionale și globale privind guvernanta internetului și drepturile omului. Este președinte al Asociației „Comunitatea Internet” - organizație nonguvernamentală care sprijină și promovează dezvoltarea internetului global deschis, sigur și unificat, inițiatorul și coordonatorul național al Forumului privind Guvernanta Internetului din Moldova (FGIM), precum și membru fondator al Internet Freedom Network pentru Europa de Est, Centrală și Eurasia. Este autorul și coautorul mai multor studii analitice pe diferite domenii ale reglementării juridice.

Ciclul de sinteze de politici “Media Forward” este posibil datorită suportului generos acordat de poporul American și Britanic prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și Ambasadei Britanice la Chișinău. Responsabilitatea pentru conținut revine Freedom House. Conținutul nu reflectă neapărat punctele de vedere ale Ambasadei Britanice, USAID sau ale Guvernului Statelor Unite.

Freedom House este o organizație nonprofit, nepartizantă, care susține schimbările democratice, monitorizează libertatea și promovează democrația și drepturile omului.

1850 M Street NW,
11th Floor
Washington,
DC 20036

www.freedomhouse.org
[@FreedomHouse](https://www.facebook.com/FreedomHouseDC)
202.296.5101
info@freedomhouse.org